

Krachtig aanwezig

Colofon

Uitgave: Landelijke Vereniging voor Thuislozen LVT
Waterlooplein 205
1011 PG Amsterdam
www.thuisloos.nl

Redactie: Astrid van Unen

Eindredactie: Stella Braam

Vormgeving: Marijke Maarleveld, ViaMare grafisch ontwerp

Illustraties: Annewietske Stavast

Drukwerk: Printcentrum Emmen

Amsterdam, november 2009

Inhoudsopgave

Voorwoord door Erik Dannenberg	5
Inleiding door Jetty Alberts	7
Ontmoetingen korte verhalen door Jetty Alberts	9
Wapenfeiten van de LVT (1) 1992: een publiciteitsgolf	33
Een landelijke vereniging uit betrokkenheid geboren Hans Koster en Monica Neomagis over de geschiedenis van de LVT	35
Wapenfeiten van de LVT (2) 1999-2005: het landelijk steunpunt is een feit	42
“We vinden ons in de gezamenlijke passie voor de gekwetste mens” Martien Luijcks en Ton de Vries over de toekomst van de LVT	43
Wapenfeiten van de LVT (3) 2005-2006: informatiecampagne rondom de zorgverzekering	49
Bijlage 1 Feiten en cijfers	51
Bijlage 2 Hoe ziet de doelgroep eruit?	55

Voorwoord

LVT'ers: TOP! Gefeliciteerd! Vijf-en-twintig jaar al hebben jullie je ingezet voor de belangen van mensen die huis en haard kwijt zijn. En dat was nodig en blijft nodig. Het kwijtraken van de eigen woonplek is voor daklozen vaak maar één van de vele problemen waar ze mee worstelen. De hulpverlening duidt dit vaak aan als 'multiprobleematisch', terwijl een deel van de problematiek ook zit in de versnipperde hulpverlening.

Ik heb al vaak betoogd dat je in dit land makkelijker op straat komt dan dat je er af komt. Voor recent daklozen wordt een snel maatschappelijk herstel niet zelden belemmerd door allerlei regeltjes van verschillende organisaties waar zij mee te maken hebben. Gelukkig is er, mede door de inzet van de LVT op beleidsniveau, de laatste jaren veel verbeterd. Er is veel meer aandacht gekomen voor de ernst en omvang van de sores van dak- en thuislozen.

Gemeenten, zorgverzekeraars/zorgkantoren en woningcorporaties zijn beter gaan samenwerken (en het kan nog beter). Opvang- en zorginstellingen zijn nieuwe woonvormen gestart waar verslaafden onder begeleiding hun gebruik onder controle kunnen krijgen of (liever nog) kunnen afbouwen. De individuele begeleiding is op veel plaatsen aanmerkelijk verbeterd, mede door de plannen van aanpak/stedelijke kompassen in veel centrumgemeenten. De samenwerking van genoemde organisaties met politie/justitie is aanmerkelijk verbeterd, mede door programma's voor ex-gedetineerden, de aanpak van veelplegers, veiligheidshuizen, centrale toegang, et cetera.

Het resultaat? Weinig mensen die nog echt op straat verblijven of zeer langdurig in de dag/nachtopvang zitten. Dat is pure winst. Voor veel mensen kan het stempel 'dakloos' of 'multiprobleemgeval' weer van hun leven af: ze wonen met de juiste begeleiding zo gewoon en

zo zelfstandig mogelijk weer in een normale woonwijk. Op dat spoor moeten we doorgaan: ieder op z'n eigen post, om duidelijk te maken dat iedereen erbij hoort, dat iedereen er toe doet, dat we niet over zogenaamd hopeloze gevallen heenstappen en daarbij zeggen: 'Hij kiest hiervoor.'

De LVT heeft de afgelopen 25 jaren onophoudelijk deze missie geagendeerd: op lokaal nivo, bij gemeenten, zorgorganisaties en al die anderen, maar ook bij het Rijk, bij de diverse departementen die betrokken waren bij deze maatschappelijke vraagstukken. Met woord en schrift. Super! Ik hoop dat de LVT, gesteund door allerlei overheden en maatschappelijke organisaties, door mag gaan op deze weg. Zorgend, dat deze groep mensen herkend en erkend wordt, dat zij zelf mogen meepraten over de dingen die hen aangaan, individueel, maar ook over het beleid wat hen raakt. LVT: GA ZO DOOR!

Erik Dannenberg
Wethouder Welzijn en Zorg
Gemeente Zwolle

Inleiding

Een mijlpaal: een kwart eeuw belangenbehartiging

Als ik na elf jaar LVT-bestuur terugblik heb ik niet kunnen vermoeden dat vrijwilligerswerk ook uit werkdagen van soms meer dan acht uur konden bestaan. Ik wist toen ook niet dat ik me zo betrokken zou voelen gaan met de doelgroep.

Het bestuur bestond in mijn beginperiode uit vijf personen. Anderhalf jaar later, toen ik voorzitter werd, waren we met z'n vieren. Ruim negen jaar runnen we met volledige inzet van alle bestuurders de vereniging. Langzaam, soms moeizaam, hebben we de LVT op de kaart gezet.

Onze achterban heeft inspraak gekregen, waarvan de vier grote steden het goede voorbeeld zijn (de G4). Met leden van de cliëntenraden van bovengenoemde steden ben ik naar VWS getogen en hebben ze zelf hun wensen en frustraties kenbaar kunnen maken. Het was een bijzondere bijeenkomst. Ze hebben blijk gegeven met kennis van zaken hun standpunten op een goede manier te verwoorden.

Het belang van cliënteninbreng heeft inmiddels ook een wettelijke status dankzij de wet WMCZ. Het doel van de LVT is vanaf het begin geweest, de dak- en thuisloze medemens een stem te geven en hulp te bieden in een complexe samenleving, waar men zichzelf mag zijn. Niet ieder mens is opgewassen tegen verleidingen die de wereld biedt. Opgroeien in een omgeving van geweld en liefdeloosheid is al evenmin een basis die houvast biedt aan opgroeiende jonge mensen. Zo zijn er legio voorbeelden, zoals verslaving in vele vormen en scheiding, waardoor mensen door omstandigheden op straat en in de opvang belanden.

De LVT is een vereniging van en voor de dak- en thuisloze mens. Er komt een bewustwordingsproces in onze achterban op gang. Ze realiseren zich dat ze er mogen zijn en komen in actie als er misstanden zijn. De LVT is een wegwijzer en ondersteuner voor hen die op

eigen kracht en met eigen mogelijkheden hun plek weer weten te vinden in de maatschappij. Onze vereniging heeft ook de taak om de samenleving en verantwoordelijke politici bewust te maken, zodat zij die het niet of nauwelijks redden een helpende hand toesteken.

We bemiddelen als een dakloze ziek is, niet verzekerd is, omdat hij geen postadres heeft. Ook mensen die na detentie op straat belanden en de verantwoordelijke instanties langs elkaar heen werken zodat de persoon onderkomen noch uitkering heeft, kunnen bij ons terecht. Ik vind het onverteerbaar dat ondanks alle mogelijke middelen zo onzorgvuldig met deze groep mensen wordt omgegaan.

Ook als LVT kunnen we niet altijd voldoen aan hulpvragen die bij ons binnenkomen. Eveneens kunnen we niet altijd voldoen aan de verwachtingen die cliënten soms hebben, dat we alle problemen kunnen oplossen. Met de mogelijkheden en middelen die we hebben, doen we wat we kunnen.

In een snel veranderende wereld zullen we ook als LVT niet stil blijven staan en toekomstgericht moeten kijken naar de plaatsen en de manier waarop we een bijdrage kunnen blijven leveren, samen met de verantwoordelijke instanties, om de belangen van onze cliënten te behartigen. Want er is nog genoeg te doen. Analfabetisme komt nog veel voor. In de WMO-raden zijn onze cliënten nog maar mondjesmaat vertegenwoordigd.

Een mooie taak voor de LVT voor de komende 25 jaar.

Jetty Alberts,
scheidend voorzitter van de LVT

‘Bij het grof vuil gezet’

Jetty Alberts was elf jaar bestuurster en voorzitter van de LVT, de Landelijke Vereniging voor dak- en thuislozen. In die jaren leert ze het leven van de dak- en thuislozen goed kennen. Toevallige ontmoetingen en zelfgekozen kennismakingen leiden tot wonderlijke monologen, kleine gesprekken en schrijnende verhalen. Jetty schrijft ze op, als ze in de trein zit of thuis komt. Soms ook veel later, als ze hoort hoe het met iemand is afgelopen. De ontroerende stukjes uit haar dagboek geven een beeld van de dak- en thuislozen in Nederland: in de steek gelaten, verward, verdrietig, en vaak berustend.

Door Jetty Alberts

Het voorzitterschap gemist

‘Weet u misschien iemand die Engelse les geeft?’ vroeg een vrouw in het asielzoekerscentrum in Aalden, waar ik taal- en naailes gaf. Ik beloofde haar dat ik op zoek zou gaan. Via via kwam ik in Emmer-Erfscheidenveen terecht bij ene Jaap Zuidam. Hij gaf les aan asielzoekers. Door omstandigheden was hij in de maatschappelijke opvang terecht gekomen en voorzitter geworden van de Landelijke Vereniging van Thuislozen (LVT). Dat zou hij voor één jaar doen om daarna naar Zuid-Afrika te vertrekken.

Ik ben een paar keer bij hem langs geweest en tijdens een van die bezoeken vroeg Jaap mij of ik hem wilde opvolgen als voorzitter van de LVT. Na enig aarzelen heb ik toegestemd. De secretaris van de ver-

eniging was bezig een steunpunt voor cliëntenraden op te richten en had, voor de nodige subsidie, contact opgenomen met het ministerie van VWS. Die subsidie werd verleend, voor één jaar, om een kantoor met bijbehorende faciliteiten te bekostigen. Tijdens de algemene ledenvergadering in Utrecht zou het kantoor feestelijk worden geopend door de toenmalige minister Borst en mevrouw Meyer, Kamerlid van de VVD, en ik zou als voorzitter worden benoemd.

Jaap zou mij in Zwolle van de trein halen en dan zouden we samen naar Utrecht vertrekken. Op de afgesproken plaats stond ik voor het station te wachten. Ik zag Jaap aankomen in zijn auto, maar hij reed me straal voorbij. Zonder mij, zijn opvolgster, kwam hij in Utrecht aan. Ik stapte nog wel in de trein, maar in Amersfoort liep ik dermate veel vertraging op, dat ik maar weer ben teruggekeerd naar mijn woonplaats Emmen. Gevolg: Jaap moest nog een jaar aanblijven en ik kon nog een jaar meedraaien, wat ik wel heel fijn heb gevonden.

Penningmeester aan de zwier

In het jaar dat ik meedraaide, kwam de eerste verrassing. Onze penningmeester was zoek! Tijdens een bestuursvergadering vroeg Jaap al een paar keer of er iets van de penningmeester was vernomen. Maar niemand wist waar hij uithing. Nou ja, als hij niet meer boven water zou komen, moest iemand anders zijn functie maar overnemen. Dat is later ook gebeurd.

Ik wist er het fijne niet van. Daar kwam ik aan het eind van dat jaar pas achter. De penningmeester had een bestuurslid gebeld en gevraagd of hij op een bepaald tijdstip naar het Centraal Station van Amsterdam wilde komen, op perron 5. Dat bestuurslid ging naar Amsterdam en kreeg een envelop in zijn handen geduwd met enige honderden guldens die de penningmeester hem persoonlijk nog verschuldigd was. Maar de kas van de LVT ging er samen met de penningmeester in de trein vandoor. Bestemming: Hamburg. Om precies te zijn: de Reeperbahn.

De vriendin van de penningmeester heeft het totale bedrag keurig terugbetaald. Ik heb toen wel eens gedacht: waar ben ik aan begonnen?!

Even lekker bulderen

Het LVT-bestuur vergadert altijd in het Mozeshuis naast de Mozes & Aäronkerk in Amsterdam. De bestuursleden hebben specifieke kenmerken, die niet nader te omschrijven vallen. Het zijn vogels van allerlei pluimage. De ene keer hoor je een rustig, zangerig geluid in het vergaderlokaal, de andere keer klinkt gekrijs omdat iedereen tegelijkertijd het woord wil nemen. Het bestuur is uitgebreid met drie toekomstige bestuursleden die ook een duit in het zakje willen doen, waarmee de kakofonie compleet is.

Om enigszins de gemoederen tot bedaren te brengen, laat ik als voorzitter mijn stemgeluid soms tot de hoogste regionen bulderen, tot schrik van de mensen in de aangrenzende bar. Het helpt, de rust keert dan, tijdelijk, terug.

Leo

Na een bezoek aan een instelling in Groningen word ik aangesproken door een jongeman met een open, olijk gezicht. ‘Mag ik u wat vragen? Ja? Kunt u mij wat geld geven voor een plekje in de nachtopvang hier vlakbij?’

Ik weet heus wel dat je niet iedereen geld moet geven, want vaak gaat het om drank of dope, maar toch...

‘Ik ben dakloos, ziet u. Misschien kunt u ook nog wat missen voor een zakje patat, want ik heb vandaag nog niets gegeten.’

Ik nodig hem uit om in een cafetaria wat te gaan eten. Hij gaat gretig op mijn uitnodiging in. Als hij alles op heeft, zegt hij ernstig en nieuwsgierig: ‘Waarom vraagt u niets?’

‘Tja’, zeg ik, ‘als iemand hongerig is, kun je beter eerst wachten met

vragen tot z'n maag wat gevuld is. Daarna zal ik misschien vragen stellen, dat hangt ook van de persoon af.'

Even is het stil. Hij slikt en begint te vertellen. Ooit is hij aan een studie rechten begonnen, maar hij heeft die niet afgemaakt. Zijn ouders wilden dat hij advocaat zou worden, zoals zijn vader. Hij is de enige zoon en 28 jaar oud.

'Ik zal u de details besparen... oh ja, ik heet Leo....mijn achternaam doet er niet toe.'

De mislukte studie is niet het enige, Leo weet zich ook geen raad met zichzelf en zijn gevoelens. Soms is hij gek op meisjes, dan weer vindt hij jongens leuk.

'Ziet u mevrouw, ik weet het nog niet. Na al die trammelant thuis heb ik nog met mijn moeder gesproken, over mijn twijfels of ik nu van jongens of van meisjes houd. Mijn moeder was perplex. Ze begreep niets van mij en zou pa vragen wat ze met zo'n jongen moest beginnen. Ik was toen 22. Na veel geharrewar ben ik de straat opgeschopt met een envelop met geld en een koffer met kleren. Ik heb een hotel gezocht en werk heb ik ook gevonden. Nou, ik zal u niet verder vermoeien met mijn ellende, maar ik ben intussen alles kwijt. Mijn werk, mijn vriendin...'

Hij staat op. 'Dag mevrouw en bedankt. Ik ga maar eens een plekje zoeken in de nachtopvang.'

Ik heb nog een tijdje met een verdrietig gevoel in de cafetaria zitten nadenken.

Willem

Voor het Centraal Station in Amsterdam kom ik meestal Willem tegen. Vaak verkoopt hij de Daklozenkrant. Ik maak altijd een praatje als ik zijn krant koop. Hij komt ergens uit Twente en dan spreken we dialect. Twents en Drents gaan goed samen.

Op een ochtend staat er een andere krantverkoper. Ik koop een krant en vraag de man of hij Willem kent. 'Willem?' De naam kent hij niet,

maar hij weet wel wie ik bedoel. ‘Die is ziek’, zegt hij. Weet hij waar Willem verblijft? Ja, Willem woont op een oud bootje, eigenhandig gekraakt. Na veel uitleg begrijp ik zo’n beetje waar Willem woont. Willem is een man met principes. Tenminste, dat zegt hij zelf. Principes die hij in zijn militaire dienst heeft geleerd. Hij heeft in Indië gevochten. Eerst vanuit dienstplicht, later heeft hij bijgetekend. Meer wil hij over die jaren niet vertellen. Terug in Nederland is hij gek geworden. Zijn ouders waren overleden, zijn vrouw had een ander en zijn kind had hij nooit gezien. Zijn vrouw was zwanger toen hij naar Indië vertrok. Dat wisten ze toen allebei nog niet, vertelde hij me eens. Na twee jaar ‘gekkenhuis’ is hij ontslagen en toen de straat opgegaan, bij gebrek aan huis en uitkering. Maar Willem vindt het straatleven zo gek nog niet. Je hoeft niets, alleen ervoor te zorgen dat je niet van de honger omkomt. Als hij geen geld heeft, kan hij altijd nog een paar nachten in de opvang. Daar krijgt hij schone kleren en kan hij zich douchen. Hij redt zich wel.

Enige weken later hoor ik van zijn opvolger dat Willem een eind aan zijn leven heeft gemaakt.

Jonge meid

Op weg naar kantoor, tegenover het Waterlooplein, zag ik haar staan. Bleek, klein en mager, met een wanhopige blik in haar ogen. Ik aarzelde. Zou ik haar aanspreken of verder lopen? Iets in haar wanhopige blik zei me dat ze in nood zat, maar hoe pak je zoiets aan? Ik liep naar haar toe en vroeg of ze problemen had. Zo ja, kon ik haar dan misschien helpen? Ze keek me fel en boos aan. ‘Ik heb jouw hulp niet nodig! Rot op, teringwiffl’

Ik zei niets en liep een rondje om het plein. Het meisje, een kind nog, had vast hulp nodig: schelden is vaak een uiting van zwakte en wanhoop. Waarom ging ze zo tekeer?

Na mijn rondje stond ze nog op dezelfde plaats. Weer sprak ik haar aan. Er volgde een hevige huilbui. Ze was net dertien, zwanger en

dakloos. Ik nam haar mee en probeerde wat voor haar te regelen. Dat lukte. Ze is liefdevol opgevangen. De baby werd geboren, een jongetje, gezond en wel. Hij werd bij tijdelijke pleegouders ondergebracht. Elke week gaat ze met haar zontje wandelen. Ze gaat naar school en wil verpleegkundige worden. Ik hoop dat ze op den duur haar treurige kindertijd een plek kan geven, en een man ontmoet die haar alle liefde en steun kan geven die ze vanaf haar prille levensjaren heeft moeten missen.

Tilly

Op een dag botste ik op het Amsterdamse Waterlooplein tegen Tilly op. Ze had twee tassen met spullen die uit haar handen vielen. De inhoud rolde gedeeltelijk de straat op en ik kreeg allerlei verwensingen naar m'n hoofd geslingerd. Ik hielp haar de spullen bij elkaar te zoeken en vroeg of ik haar een kopje koffie kon aanbieden in het tegenoverliggend café. Ze keek me lang en nadenkend aan en knikte.

De eerste minuten zei ze niets. 'Heb jij kinderen?' vroeg ze opeens. 'Nee. Jij wel?'

'Ja, een dochter. Ik heb haar pas na 28 jaar gezien. Ik kom uit een streng, christelijk gezin. Alles was er even keurig. Toen ik vijftien, zestien jaar oud was, leerde ik een jongen kennen. Verliefd dat ik was! Maar het mocht niet van mijn ouders. Veel te jong, zeiden ze. Wat later bleek dat ik zwanger was. Een schande voor de familie. Ik ging naar een tehuis voor ongehuwde moeders en kreeg mijn dochter in het ziekenhuis. De hele zwangerschap had ik me op mijn kind verheugd, maar ik mocht haar niet meer zien. Zelfs niet even vasthouden.'

Ze begon te huilen. 'Daarna was het net of ik iemand anders was geworden. Ik was willoos, vond alles goed, deed wat mijn ouders zeiden, maar mijn kind is nooit uit mijn gedachten geweest. Mijn ouders zijn vrij jong overleden en mijn enige broer is naar Amerika vertrokken. Die heb ik nooit meer gezien. Enfin, ik had geen werk, kon de huur niet meer betalen en ben op straat beland. In de zomer

slaap ik buiten en in de winter af en toe in een tehuis. Weet je, ik wil nooit meer een man aan mijn lijf. Stel je voor dat ik het nog een keer moet meemaken.'

Ze stond op en liep de deur uit.

Jamie

'Kent u mij nog?' vroeg een jongeman mij op straat in Leeuwarden. Ik herkende zijn gezicht niet.

'U hebt mij bezocht in de gevangenis. Ik ben Jamie.'

'Oh ja, nu zie ik het weer.' Maar ik zag het niet.

Hij straalde. 'Ik ben zo blij weer vrij te zijn. Ik zorg wel dat ik nooit meer de gevangenis inga. Een uitkering heb ik niet gekregen. Daarvoor moest ik naar een instelling. Mooi niet. De donzen slaapzak die ik toen gejat heb, zit lekker verstopt en ik heb een fijn slaapstekkie gevonden. Eten doe ik uit de vuilnisbakken bij restaurants. Wat ze allemaal niet weggooien! Nou, ik ga maar weer eens. Dag!' En hij verdween tussen de menigte.

Allochtone moeder

Op een koude, winderige novemberavond liet ik mijn hond uit. Ik week zomaar af van mijn gebruikelijke route. Het was ongeveer half twaalf toen ik voorbij de Goede Herderkerk wandelde. Op het bankje voor die kerk zat een allochtone vrouw met een klein kind. Wachtte ze op iemand, zou ze worden opgehaald? Het hield me even bezig toen mijn hond spontaan op het kind afliep – mijn hond is dol op kinderen.

De vrouw keek me met betraand gezicht aan en mompelde onverstanebare woorden. Ze probeerde me met een mix van Duits, Engels en nog wat koeterwaals duidelijk te maken dat ze met de bus naar het station was gebracht en naar huis moest. 'Waar huis, geen huis!'

Na veel gebaren en praten heb ik haar meegenomen en opvang gere-

geld. In mijn dorp is een stichting die zich met uitgeprocedeerde asielzoekers bezighoudt. Omdat ik contacten heb met deze stichting, bleef ik op de hoogte van de ontwikkelingen rondom deze vrouw. Ze woont nu, na twee jaar procederen en onzekerheid, met haar dochter in een appartementje bij mij in de buurt. Ze spreekt redelijk Nederlands en volgt een opleiding. Het meisje gaat naar school en heeft speelkameraadjes. Ik ben zo blij als andere mensen gelukkig zijn.

Trammelant

Op het nippertje heb ik de trein nog kunnen halen. Even denken: haal ik nog de laatste aansluiting in Zwolle? Als we geen vertraging hebben, ben ik om twaalf uur 's nachts in Emmen.

Soms is het lastig als je in een uithoek woont. Om half elf een bijeenkomst in Den Haag en om vier uur in Utrecht. Wat een gotspe; beleidsmedewerkers weten echt niet wat er in de instellingen voor maatschappelijke opvang speelt. Zit ik voor dat hoogdravend gewauwel uren in de trein. Mag je op komen draven als het plan klaar is en er dan kennis van nemen. 'En, oh ja, heb je er als LVT-bestuurder nog wat aan toe te voegen?' Het hele plan vind ik niks. In de praktijk lijkt het mij niet uitvoerbaar, maar ja, wie ben ik?

Vorige week kwam er een noodkreet van een cliënt uit de maatschappelijke opvang.

'Je moet eens komen kijken hier, wat voor rotzooi het is. Niels lag dood op z'n kamer en niemand weet iets of doet iets. Echt waar, het was zo'n peer.'

Ik zal maar eens informeren bij de leiding wat er aan de hand is.

Regelmatig hangen cliënten aan de bel.

'Het eten is niks.'

'Er is hier constant ruzie.'

'De leiding deugt niet.'

Voor een landelijke vereniging is het wel eens moeilijk in te schatten

wat er echt aan de hand is. Als belangenbehartiger wil je dit werk zo goed mogelijk doen. Voor de begeleiders van onze doelgroep is het ook niet altijd makkelijk om op een goede manier met cliënten om te gaan. Vaak zijn de hulpverleners hele jonge mensen. Soms ook stagiairs met weinig of geen ervaring waardoor ongewild nare situaties kunnen ontstaan. Daar komt nog bij dat de beeldvorming over dak- en thuislozen nogal negatief is. Als er trammelant is, krijgen deze mensen altijd de schuld. Vaak is dat onterecht.

Wat mij buitengewoon stoort, is dat cliënten voor één tot drie dagen de straat op worden gestuurd als ze zich, in de beleving van de hulpverlening, niet aan de regels houden, of als hun gedrag niet spoort. Ik vind dit soort strafmaatregelen een vorm van zwakte.

Walter

Ik dronk koffie bij een vriendin. Zij attendeerde me op een man die tegenover haar huis aan de kant van de weg zat, onder een boom. 'Hij zit hier al een paar dagen', legde ze uit.

'Zal ik vragen of hij koffie wil?' vroeg ik haar.

Mijn vriendin keek bedenkelijk. 'Eigenlijk vind ik dat een eng idee.'

'Toch ga ik het vragen.' Ik liep naar de overkant.

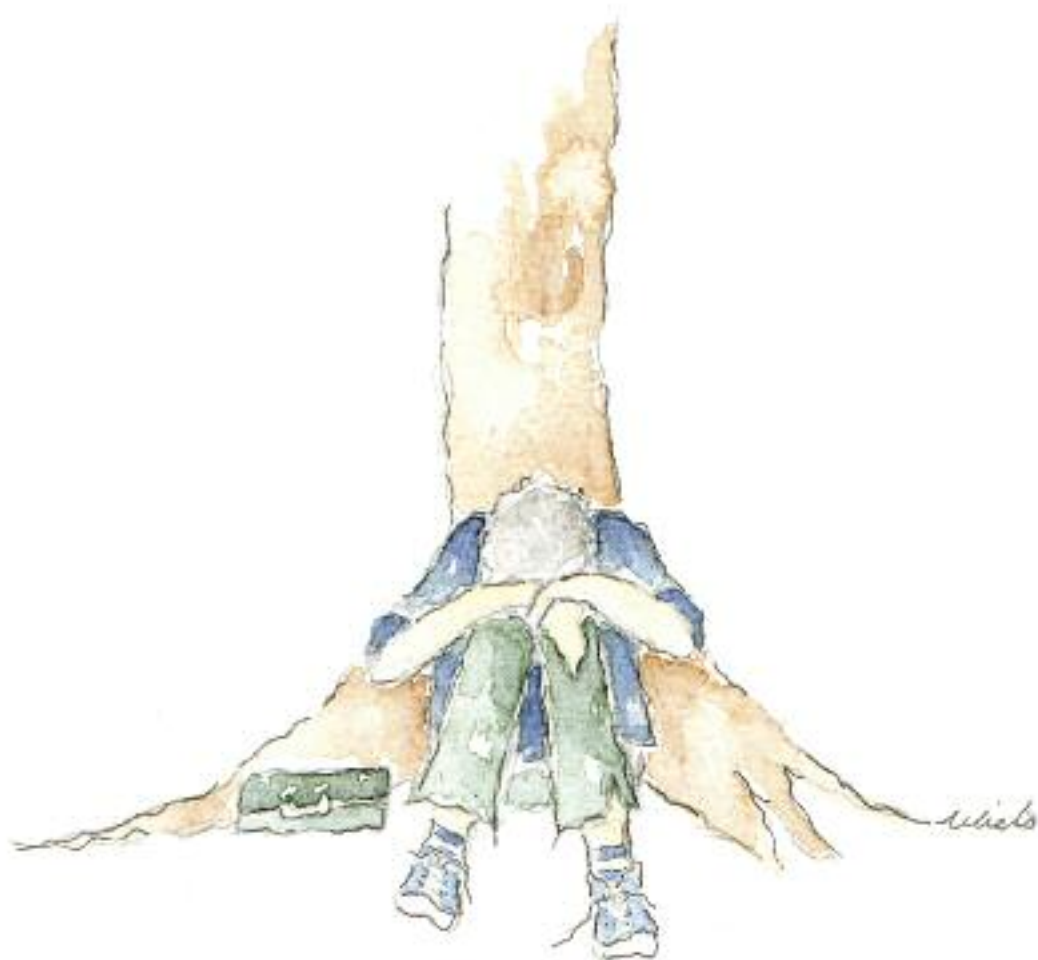
De man keek verbaasd toen ik hem vroeg of hij trek had in koffie.

Hij knikte en liep achter me aan het huis in.

Walter was tot een jaar geleden directeur van een grote onderneming.

Zijn vrouw en twee kinderen waren op weg naar oma, toen een tegenligger tijdens een inhaalmanoeuvre frontaal tegen hun auto botste. Geen van drieën had het ongeluk overleefd. Hij kon de klap niet verwerken, en de hulpverlening? Die maakte hem nog depressiever. Na een gesprek met een hulpverlener had hij zijn koffer gepakt en was hij gaan zwerven.

'Onder bomen vind ik mijn rust.'

Gerrit

Gerrit was 42 en wilde zijn leven beteren. Al zeventien jaar verslaafd. Vrouw, kinderen, familie en vrienden kwijtgeraakt. Op eigen kracht, dus zonder hulp, was hij na een heel beroerd jaar van de troep af. Vanuit zijn situatie werd hij door een organisatie voor maatschappelijke opvang verder geholpen. Hij kreeg een woning, een uitkering en de benodigde spullen.

Maar wat was Gerrits probleem? Hij had geen sociaal netwerk. Na een maand kreeg hij het gevoel gek te worden van eenzaamheid. De maatschappelijke opvang regelde een gesprek met het Riagg. Na het eerste gesprek waarin hij zijn ziel en onzaligheid had blootgelegd, werd hem verzocht over drie weken terug te komen. Dat deed hij. Maar toen kreeg hij te horen dat het geen zin had hem verder te helpen, juist omdat hij geen netwerk had. Daardoor was hij volgens het team 'onbehandelbaar'. Gerrit liep het Riagg uit, de slijter in en kocht een fles sterke drank. Die dronk hij thuis leeg.

Mei Li

Mei Li was geadopteerd vanuit Cambodja. Als baby was ze in een plastic tas bij het grofvuil gezet waar iemand haar gevonden had. Haar adoptieouders waren lief voor haar, maar ze was toch anders. Ze wilde zo graag weten wie haar echte ouders waren en waarom ze bij het grofvuil was gezet.

Op een bepaald moment was er thuis geen land meer met haar te bezeilen. Toen is ze maar gaan zwerven. 'Net als toen ben ik nu weer bij het grofvuil.'

Hannie

Na een moeizame jeugd kwam Hannie in een psychiatrisch ziekenhuis terecht. Ze kreeg een medicijn waar ze goed op reageerde. Toen kwam er een nieuwe dokter. Die gaf haar andere medicijnen, die he-

lemaal niet goed vielen. De dokter stelde haar gerust: haar lichaam had even tijd nodig om aan de nieuwe pil te wennen. Maar na drie weken beven, transpireren en overgeven, besloot Hannie de pillen in de toiletpot te deponeren.

Twee maanden verstreken. Niemand had haar dagelijkse ritueel in de gaten. Totdat ze een keer de deur van het toilet open liet staan en een zuster haar betrapte. De dokter werd ingelicht. Eén dag later kreeg Hannie een ontslagbewijs, een enkele reis naar een naburige grote stad en 25 gulden mee. In de stationsrestaurant kocht ze koffie, vroeg om een telefoonboek, belde en kwam in de maatschappelijke opvang terecht.

Ik ontmoette haar toen ze al enige maanden in de crisisopvang had gezeten en het nog wel twee maanden zou duren voordat er een plekje in een sociaal pension voor haar gevonden zou worden. Ze zei: 'Als het nog twee maanden gaat duren, kies ik mooi een hoge torenflat uit, om een sprong in het diepe te wagen en nooit meer boven te komen.'

Ik heb haar nooit meer gezien.

Wies

Wies is een aardige, rustige vrouw. Ik ontmoette haar in een instelling voor maatschappelijke opvang in Leeuwarden. Haar ex had haar ingeruild voor een jongere vrouw. Hij had haar op straat gezet met een koffer met kleren en vijftig gulden. Wies was geboren in Indonesië en kwam op haar tiende met haar ouders naar Nederland..

Wies was twintig toen ze trouwde. Geen gelukkig huwelijk. Als ze niet deed wat haar man wilde, vielen er klappen. Ze was onderdanig en zachtaardig. Toen haar ex met die andere vrouw aankwam, moest ze vertrekken. Familie had ze niet meer. De eerste nacht op straat heeft Wies op het station doorgebracht. Een aardige meneer heeft haar naar de crisisopvang gebracht. Daar kreeg ze een zenuwinzinking.

In het pension waar Wies nu verblijft, vindt ze ook geen rust. 'Ik weet eigenlijk niet meer wie ik ben.'. Omdat ze zo rustig lijkt, bemoeit de leiding zich niet veel met haar. Ze durft niet alleen weg, dus blijft ze op haar kamertje, dat ze keurig schoonhoudt.

'Ik heb medicijnen, slaappillen geloof ik, nog van thuis. Die had mijn ex-man aan me meegegeven voor het geval ik niet kon slapen. Ik wil zo graag gaan slapen en nooit meer wakker worden.'

Een half jaar later hoorde ik van een ex-bewoner dat Wies aan een hartstilstand was overleden. Ik weet wel beter.

Mirjam

Een dochter van welgestelde ouders, dat is Mirjam. Sinds twee jaar zwerft ze op straat. Als ze geld heeft, slaapt ze in een goedkoop hotel waar ze 's morgens flink ontbijt. Ze kan zich er ook eens lekker douchen.

Mirjam kan of wil zich niet veel herinneren, 'want', zegt ze, 'mijn ouders hebben me in een inrichting gestopt, omdat een stem in mijn hoofd zei dat ik alles kon pakken wat ik graag wilde. Ineens zat ik in een soort ziekenhuis, met mensen die raar deden. Mijn stem zei dat er niks met me aan de hand was. Daarom wilde ik geen tabletten of injecties meer. Ik werd er zo beroerd van. Ik weet niet meer precies hoe ik ineens op straat liep, maar het voelde zo gaaf. Soms heb ik werk. Ik kan van alles, straten vegen, wc's schoonmaken en nog veel meer. Gek hè, ik kan ook met mensen praten die een andere taal spreken. Jammer dat mijn moeder die stem niet wilde kennen. 's Nachts droom ik dat mijn moeder me vasthoudt, maar als ik wakker word, is ze er niet. Gelukkig zegt mijn stem dat het niet erg is.'

Mompelend sjokt ze weg.

Simone

Bijna tachtig is Simone. Ze ziet eruit als een gerimpelde aardappel, klein en gebogen. Simone heeft een oorlogstrauma. Haar familie is omgekomen in Sobibor. Ze is opeens teruggekomen, maar hoe? Ze heeft geen idee. We zitten op een bankje in een park. 'We moeten niet gezien worden', zegt ze en kijkt angstig om zich heen. 'Als ze komen, houd je mij dan vast?' Fluisterend: 'Straks worden we op een hoop gejaagd. En de kinderen worden ook afgepakt.'

Ik krijg een brok in m'n keel. Ze vertelt nog veel meer, wat ik niet eens kan opschrijven.

Ineens staat ze op. 'Daar komen ze!' En weg is ze.

Ik voel me beroerd en verdrietig.

Mark

Mark is een veertigjarige, in zichzelf gekeerde man met borderline. Zijn ouders emigreerden met hem en zijn zus naar Canada toen hij tien jaar was. Op zijn achttiende keerde hij met zijn ouders terug naar Nederland. Toen ging het mis. Niemand wist wat er met hem aan de hand was en zijn ouders hebben hem min of meer aan z'n lot overgelaten, waardoor hij steeds verder afzakte. Soms kom ik hem tegen. Dan staat hij op straat te schreeuwen en te vloeken, zwaait driftig met z'n armen en loopt even later als een zombie weg. Af en toe slaapt hij in de nachtopvang en komt hij ook wel eens in de dagopvang om wat te eten en te drinken, waarna hij weer de straat opgaat. Ik denk vaak: we hebben legers hulpverleners, is er nu niemand die wat voor deze man kan doen? Soms word ik moedeloos en verdrietig bij het zien van die beroerde omstandigheden waaronder mensen op straat moeten leven.

Verslaving

Bij een van de bezoeken in een instelling voor maatschappelijke opvang moest ik even wachten op de leiding. Dat 'even' duurde wat lang, dus ging ik maar vast wat rondkijken. Ik liep een gang door en achter een deur hoorde ik lawaai. Nieuwsgierig ging ik naar binnen. Tot mijn verbazing zag ik twee jongens die een stoel op een bed hadden gezet. De ene hield de stoel vast en de ander had een plafondplaat losgemaakt. Verbaasd keken ze me aan.

'Wat kom je hier doen?' klonk het dreigend.

'Rondneuzen.' Ik stelde ze meteen gerust dat ik niks zou zeggen. Meestal verstoppen bewoners daar drank of dope zodat ze wat kunnen gebruiken voor het slapen gaan. Als het om verslaving gaat, worden mensen inventief.

Anton

Op de markt in Assen liep ik Anton tegen het lijf. Jaren geleden had ik hem een keer gesproken in de dagopvang. Het ging niet goed met hem: suikerziekte, nierproblemen.

'Tegenwoordig leef ik weer op straat', zei hij. Hij wist niet goed meer waarom. 'Drie jaar gevangenis, instelling, gekkenhuis, enzovoort. Ik weet het niet meer, zuster. Gelukkig leef ik in mijn droomwereld. Ik zal het je vertellen. Je kent de buurt hier hè? Daarachter staat een huis met een hele grote tuin die aan een bosje grenst. Nou, daar staat een vervalven schuurtje en daar woon ik. Daar heb ik alles wat ik nodig heb.'

Een laatste groet en weg was-ie.

Lisette

Lisette kwam ik tegen in de plaatselijke supermarkt. Ze had net iets in de zak van haar jas laten 'vallen'. Ze keek me aan en verdween. Toen ik even later buiten stond en mijn boodschappen in de fietstas stopte, stond ze er ineens weer.

‘Je lijkt op m’n moeder’, zei ze. ‘Ik schrok van je toen je ineens in de winkel opdook, net toen ik wat gejat had. Ik dacht mijn moeder te zien. Ze is al jaren dood, maar ja, je weet maar nooit. Ik heet Lisette, hoe heet jij?’

Ze keek me lang aan, zuchtte diep en zei: ‘Ik woon onder de grond in een hol, veilig hoor. Ik maak daar m’n huis van en heb het ingericht. Op straat vind je van alles. Ik ga nooit meer naar een soort ziekenhuis waar je ingespoten wordt en pillen moet slikken. Ik ben weggelopen, weet je, en ik loop nu ook bij jou weg.’

Odysseus

Ik vraag voor mijn verjaardag altijd een boekenbon. Zo kon ik de vertaling van de Odysseia van Homerus door Imme Drost kopen. Ik dook onder in het verhaal van Odysseus die zeven jaar lang, vanaf een eiland, ver van de bewoonde wereld, zat uit te staren op de zee. Tijdens de tienjarige oorlog met Troje bedacht Odysseus het houten paard, en Troje dolf het onderspit. Van de Goden mocht Odysseus niet terugkeren naar zijn vrouw en zoon en daarmee begon zijn zwerftocht van zeven jaar.

Volgens mij was Odysseus de eerste dakloze. Hij was een wezen met een meervoudige persoonlijkheid. Kon zich voordoen als intellectueel of als laagopgeleide. Een sluwe opportunist die allerlei listen bedacht, maar ook gevoelig en sentimenteel kon zijn.

Die meervoudige persoonlijkheidsstructuur uit Homerus’ verzen zijn onder de hele groep dak- en thuislozen te vinden. Net als Odysseus vertoont deze groep allerlei uiteenlopende kenmerken. Uiteraard zijn er ongeregelde, laagopgeleide en verslaafde daklozen, maar ook hoogopgeleide academici en mensen uit voortreffelijke milieus maken deel uit van deze groep. Je ziet er dezelfde personages als in de reguliere samenleving.

Laten we net als Pallas Athene, die Odysseus te hulp kwam, de dak- en thuislozen een helpende hand toereiken.

Wapenfeiten van de LVT 1

In de 25 jaar dat de Landelijke Vereniging voor Thuislozen actief is, heeft ze kleine en grote successen behaald. We gaan terug naar 1992, het jaar waarin de LVT enorm veel publiciteit kreeg. “Die mensen moeten wónen!”

Den Haag, 16 september 1992, midden in de nacht. Er breekt brand uit in een pand aan de Scheepmakersstraat, waar dak- en thuislozen slapen. Een deel van het dak en de tweede verdieping storten volledig in. Gevolg: elf doden en bijna net zoveel gewonden, inclusief twee brandweermannen.

Al snel blijkt dat het om een particulier pension gaat, pension ‘De Vogel’. Een gebouw met 38 kamers, terwijl er meer dan vijftig mensen sliepen. De regels en wetten worden door de huiseigenares met voeten getreden.

De LVT stuurt een protestbrief naar de gemeente Den Haag. Rob Dekker, in die tijd voorzitter van de LVT, trekt hiermee veel aandacht. Op het NOS achtuurjournaal zegt hij: “Dit kan gewoon niet. Ons verwijt aan de gemeente is: als de brandweer het pand afkeurt, dan moet je er geen mensen meer in laten wonen. De politiek moet zijn hersenpan weer eens laten werken. Ze laten mensen in de grote steden zwerven, maar doen gewoon niks. Ze wachten af. Het gevolg is dat er particuliere initiatieven komen zoals nu, die in feite niets anders doen dan die mensen een beetje herbergen.”

Dekker benadrukt op de beeldbuis dat de gemeenten vaak geen weet hebben van wat er in die particuliere pensions zoal gebeurt. “Dat komt heel vaak voor, omdat veel van die huizen illegaal zijn. Je moet zorgen dat die dak- en thuislozen, van wie er heel veel in die particuliere huizen zitten, in sociale pensions terecht komen. Die mensen moeten wónen, dat is de eerste prioriteit en ook de plicht van de overheid.”

Jos Brink

Dankzij het interview op het achtuurjournaal volgt een golf aan publiciteit. De Amsterdamse lokale zender AT5, Vara's Achter het Nieuws, de Volkskrant en zelfs Spijkertijd van Jack Spijkerman, ze willen allemaal met Dekker spreken. Jos Brink, bekend van allerlei tv-programma's en voorganger in een kerk, stuurt de LVT een kaartje om zijn medeleven te betuigen. Hij blijkt direct bereid in het comité van aanbeveling van de LVT te gaan zitten, iets dat hij tot zijn dood in 2007 is blijven doen.

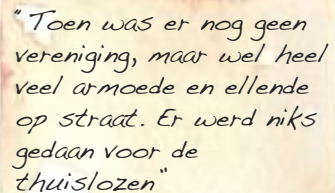

Uit betrokkenheid geboren

Uit betrokkenheid geboren, zo verwoordt Ko van Musscher, een van de oprichters, het ontstaan van de Landelijke Vereniging voor Thuislozen (LVT). Die betrokkenheid is in al die jaren alleen maar gegroeid. De openvolgende besturen overleefden ruzies en een verdwenen penningmeester, maar beleefden bovenal successen dankzij acties en gerichte lobby. Hans Koster, medewerker van het Mozeshuis, en Monica Neomagus, steun en toeverlaat van de LVT, blikken terug.

Amsterdam, een gewone dinsdag, 22 januari 1985. Met ferme pas lopen twee mannen op straat, de toekomstige LVT-voorzitter Jan Mulder en penningmeester Gerard Halvé. Ze zijn op weg naar de Amsterdamse notaris Albert van Lidth de Jeude. Ze zijn opgewekt, want eindelijk is het zover: de statuten van de Landelijke Vereniging voor Thuislozen worden vastgelegd. Maanden werk is er aan vooraf gegaan, maar op die dinsdag wordt hun vereniging eindelijk officieel. Ko van Musscher - nu bijna 81 - wordt tweede penningmeester. "Het eerste bestuur bestond uit zes mensen maar zou in deze samenstelling niet lang bij elkaar blijven", zegt Hans Koster, terugkijkend op die tijd.

De mannen wonen allemaal in opvanghuis HVO De Veste aan de Amsterdamse Poeldijkstraat. Vrijwillig geestelijk verzorger van daklozen en voorheen franciscaan van de Jodenbreestraatgemeenschap Erik van den Borne, spreekt hen regelmatig. Koster ontmoette Van den Borne onlangs. "Dat prille initiatief, zo vertelde Erik mij, was met ruzie over geld uiteen-

"Toen was er nog geen vereniging, maar wel heel veel armoede en ellende op straat. Er werd niks gedaan voor de thuislozen"

- Oprichter Ko van Musscher (81) over 1985, het jaar waarin de LVT ontstond

gevallen. Omdat Erik een belangenvereniging van thuislozen wel een goed idee vond, moest de vereniging eigenlijk weg bij de HVO. Erik benaderde Jan Ruijter, coördinator van het Mozeshuis, en die bood de LVT in 1986 kantoorruimte in het Mozeshuis aan.”

Het Mozeshuis, opgericht in 1969, is een onafhankelijke stichting voor volwasseneneducatie en samenlevingsopbouw. De LVT kan hier een kantoor beginnen. De vereniging maakt een langzame start. In 1987 worden slechts twee vergaderingen gehouden. In 1988 vindt de eerste landelijke manifestatie plaats, in de Mozes & Aäronkerk.

Koster: “Op die manifestatie hield professor Heydendael een gloedvol pleidooi voor een eigen organisatie van thuislozen. Het Leger des Heils en aanhangers van Hare Krishna deelden gratis voedsel uit, en een koor van bewoners van een Leger des Heils-tehuis zong op het podium. Er waren wel driehonderd mensen aanwezig, onder wie zo’n honderd dak- en thuislozen uit het hele land. Daar werd ook het eerste LVT-bulletin ‘Thuisloos’ gepresenteerd.” Kort daarna raakt Koster zelf als medewerker van het Mozeshuis betrokken bij de LVT.

Brand in Haags pension

Koster maakt van dichtbij de opkomst en soms ondergang van verschillende voorzitters mee. Zo is er Cor van de Kerkhof, die eigenhandig een afdeling Rotterdam in zijn zolderkamer opricht, iets waar de andere bestuurders niet zo blij mee zijn. Hij raakt weer uit beeld door allerlei persoonlijke problemen. Ben van Stroe treedt in 1989 aan, een man die weliswaar een heldere visie heeft op de lekken en gebreken in de Nederlandse politiek, maar als voorzitter weinig daadkracht toont.

Met de komst van Rob Dekker breekt een nieuwe tijd aan. Hij wil dolgraag voorzitter worden, maar moet nog een paar jaar wachten voor deze erebaan. In 1992 brengt hij, zoals gezegd, de LVT in het landelijk nieuws, als er in het particuliere pension De Vogel in Den Haag brand uitbreekt, waarbij elf daklozen het leven laten.

“Dekker belandde rechtstreeks in het NOS achtuurjournaal met

Henny Stoel. Het werd een gedenkwaardige uitzending. Hij stikte bijna van woede over de mensonterende omstandigheden waaronder daklozen gehuisvest werden. Hij werd steeds kwader en Henny Stoel verloor de grip op het interview. Zo'n vertegenwoordiger van een belangenorganisatie had ze nog nooit in het Journaal gesproken! Rob was meer dan vier minuten aan het woord.”

Dekkers woede maakt indruk. Alle media willen ineens met hem praten, waaronder de Volkskrant. “De aandacht voor Rob in de media en vooral het stuk in de Volkskrant, waarin hij enkele forse uitspraken deed over de thuislozenzorg in Nederland, beviel de rest van het

“Rob stikte bijna van woede over de mensonterende omstandigheden waaronder daklozen gehuisvest werden”

bestuur matig tot slecht”, zegt Koster. Het LVT-bestuur zit in die tijd op de koers van samenwerking met de leiding van tehuizen, die zelf inspanningen verrichten om cliënten meer inspraak te geven. Die basis wordt nu bedreigd.

Koster: “Ik mocht Rob wel, al was hij lastig en kon hij zeuren. Ik herinner me nog een Europees Congres over armoede in Straatsburg waar we samen met de Vierde Wereld Organisatie naartoe zijn gegaan. We werden bij een Franse familie vlakbij het Europees Parlement ingekwartierd. Omdat Rob weliswaar niet dakloos was, maar wel de geur ervan duidelijk meedroeg, en er in dat prachtige huis een mooi bad was, zei ik dat hij daar maar eens gebruik van moest maken. Hij deed het, en na een half uur was-ie nog niet terug! Ik had fantasieën dat hij met zijn dikke buik niet meer uit de kuip kon komen. Want ook in het Mozeshuis heb ik hem wel eens een hoge traprede op moeten helpen. Maar het viel gelukkig mee.”

Kleine Kees uit Urk

Dekkers ondergang wordt ingeluid als hij gaat ‘bemiddelen’ tussen bewoners en een dagopvang van het Leger des Heils in Maastricht. De LVT staat vierkant achter het initiatief van het Leger des Heils, maar Rob blijkt ook nog een andere agenda te hebben. De slager op de hoek is een verre kennis en wil hem wel betalen voor zijn ‘bemiddeling’. Voordat deze kwestie met het LVT-bestuur wordt uitgepraat, begint Dekker zijn eigen vereniging voor daklozen: ‘Raderwerk’.

Kees Loosman, al eerder in het bestuur door Dekker binnengehaald, wordt zijn opvolger. “Kleine Kees uit Urk was na scheiding op straat in Amsterdam beland”, verhaalt Koster, “maar omdat hij al snel merkte dat hij het straatleven niet zou volhouden, liet hij zich bij het Leger des Heils opnemen. Hij was drukker van beroep en deed zijn werk vervolgens bij de drukkerij van het Leger des Heils. Hij was veel rustiger dan Rob en minder politiek, maar een hele goede voorzitter die zowel met de achterban als met directies, ambtenaren en politici kon omgaan.”

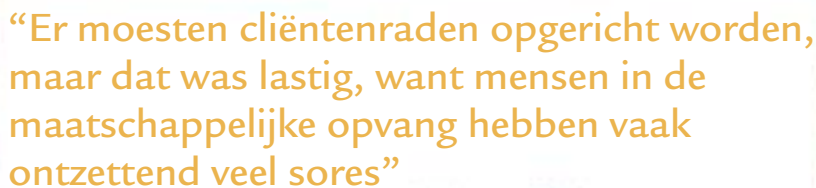
Loosman maakt het tienjarig bestaan van de LVT mee, evenals het 12,5-jarig jubileum. Dat wordt gevierd met etentjes, waarbij onder meer toenmalig staatssecretaris Erica Terpstra en bisschop Muskens aanschuiven. “Dat waren publicitaire hoogtepunten”, aldus Koster. “De LVT werd steeds zichtbaarder. Met Kees Loosman ging het later helaas steeds slechter. Hij stopte met de LVT en overleed korte tijd later heel plotseling.” We schrijven eind jaren negentig, Jaap Zuidam volgt hem op.

1600 gulden belkosten

In die periode raakt Monica Neomagus betrokken bij de LVT. Zij wordt ingezet voor beleids- en secretariaatsondersteuning. Ze werkt anno 2009 nog steeds vier dagen voor het Mozeshuis, waarvan één om het LVT te ondersteunen. “Elf jaar geleden heb ik Frank Veerkamp opgevolgd”, zegt ze enthousiast. “Ik kwam uit het maatschappelijk werk en de reclassering waar ik soms met daklozen te maken had.

Voorzitter van de LVT was toen Jaap Zuidam. Frans Färber werd uiteindelijk secretaris. Hij kwam uit de omroepwereld, was cameraman en raakte tussen de wielen. Frans heeft enorm veel voor de LVT gedaan, onder andere in het kader van de Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen, die eind jaren negentig van kracht ging.”

Vooral in de maatschappelijke opvang bleek medezeggenschap heel belangrijk. “Er moesten cliëntenraden worden opgericht”, vertelt Neomagus, “maar dat was lastig, want mensen in de maatschappelijke opvang hebben vaak ontzettend veel sores. Veel dak- en thuislozen zijn mensen met een goede intelligentie, maar ook met complexe

“Er moesten cliëntenraden opgericht worden, maar dat was lastig, want mensen in de maatschappelijke opvang hebben vaak ontzettend veel sores”

problemen. Frans maakte zich er hard voor om die cliëntenraden van de grond te krijgen.”

Het Juliana Welzijnsfonds en het ministerie gaven geld voor de oprichting van die raden. “Wij konden een speciaal kantoortje inrichten in Utrecht. Dat ging in het algemeen goed, ondanks de afstand. Eén keer is het mis gegaan, toen een medewerker voor 1600 gulden belkosten had gemaakt. Hij bleek een maand lang pornosites te hebben bezocht. Toch zijn we in al die jaren er goed in geslaagd dit soort toestanden te vermijden. Daaruit blijkt dat mensen in het algemeen deugen, waar ze ook vandaan komen. Ik merk in de bestuursvergaderingen en kascommissies dat er vaak kritische vragen over de uitgaven worden gesteld: zijn ze wel nodig en kan het niet goedkoper?”

Jarenlang heeft de LVT op zo’n negenduizend euro gedraaid. Intussen is de jaarlijkse subsidie tussen de dertig- en vijftigduizend euro.

“Zo zie je hoe de vereniging zich geprofessionaliseerd heeft. Overigens is, met de komst van Joop Helder als penningmeester, het financiële deel heel goed gaan lopen. Joop is bedrijfseconoom en hij heeft zich als een geweldige penningmeester ontpopt die het bij de Nederlandse Bank niet slecht zou doen. Sterker, de economische crisis zou niet zo groot geweest zijn, als hij op de uitgaven had mogen letten, zoals hij dat de laatste jaren op de LVT-uitgaven heeft gedaan.”

Soms even knallen

Neomagus heeft enkele acties van dichtbij meegemaakt. Bijvoorbeeld toen de nieuwe Zorgverzekeringswet in 2006 werd ingevoerd. LVT-bestuurders zijn toen door het land getrokken om zoveel mogelijk informatie te geven en dak- en thuislozen in te schrijven. Een belangrijk succes van de LVT is ook de oprichting van het LSP, het Landelijk Steunpunt Cliëntenraden in de Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang, dat nu gecoördineerd wordt door Jos Noordanus. Dit project is gericht op de oprichting en ondersteuning van cliëntenraden. De LVT werkt hierin samen met het Mozeshuis. Met geld van het ministerie van VWS is een coördinator aangesteld, die de verschillende werkzaamheden aanstuurt.

“Binnen het LSP-project trekken het Mozeshuis en de LVT samen op in hun lobby richting ministerie om subsidie aan te vragen en zaken veilig te stellen voor de toekomst”, licht Neomagus toe. “Voor een zelfhulporganisatie is het niet mogelijk om iemand in dienst te nemen. Vandaar dat het Mozeshuis de personele en juridische kant van dit project heeft verzorgd.”

Neomagus heeft nog steeds plezier in haar werk voor de LVT. “Het is hier zeker leuk, hoewel ik af en toe ook moet zuchten, vooral als tijdens vergaderingen iedereen door elkaar heen gaat praten, of als vergaderingen onnodig lang duren. Dan kijk ik wel eens wanhopig naar de voorzitter. Het bijzondere van de LVT-bestuurders is dat je heel rechtstreeks kunt zijn, je kunt veel zeggen. Soms kan het even knallen, maar dan is het de volgende dag weer goed. Alles *sans ran-*

cune. Ook is er veel humor en relativering. Een heel ongecompliceerde club.”

Dat komt volgens Neomagus omdat de meeste bestuurders de situatie van dak – en thuislozen kennen. “Daardoor valt de onzin weg, dan wordt het leven en de omgang heel basaal. De LVT is hun leven, ze hebben hun ziel en zaligheid hieraan verbonden en het Mozes-huis is daar onderdeel van. We zijn een beetje hun thuis geworden.” Elf jaar werkt Monica samen met de nu vertrekkende voorzitter Jetty Alberts. “Een gezellig mens met wie je, onder het genot van een glaasje wijn, goed over de filosofische kant van het leven kunt pra-

“Het bijzondere van de LVT-bestuurders is dat je heel rechtstreeks kunt zijn, je kunt veel zeggen”

ten. Een levensgenieter met diepgang en met een groot vertrouwen in de mensheid. Ook voor de duvel niet bang; ze stapt zó in haar keurige mantelpak op de eerste de beste dakloze af om te kijken of ze iets voor hem kan doen.”

Als enige landelijke club voor dak- en thuislozen heeft de LVT zonder twijfel bestaansrecht, stelt Monica Neomagus. “Het is een volwaardige gesprekspartner in allerlei raden en overleggen die met deze problematiek te maken hebben. Individuele gevallen worden ook opgevangen, maar daarover is nu wel een discussie gaande. Jetty wordt soms ’s avonds gebeld, Joop ook, en dat is wel eens belastend, maar ze laten niemand op de stoep staan. De belangrijkste taak van de LVT is echter invloed uitoefenen op het beleid en lobbyen voor structurele veranderingen ten gunste van dak- en thuislozen.”

Wapenfeiten van de LVT 2

In de 25 jaar dat de LVT actief is, heeft ze kleine en grote successen behaald. We noemen de jaren 1999 tot en met 2005, waarin na lange strijd een officieel steunpunt voor cliëntenraden kon worden opgericht.

De strijd voor medezeggenschap is een rode draad in het werk van de LVT. Voor 1996 had de LVT nog geen duidelijk beleidskader, maar in dat jaar komt er de Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstelling. Deze wet verplicht zorginstellingen om een cliëntenraad in te stellen. Met geld van het Juliana Welzijnsfonds en het ministerie van Volksgezondheid kan de LVT een extra kantoor inrichten in Utrecht, een kantoor dat zich helemaal op de cliëntenraden richt. Door de jaren heen organiseert de LVT talloze bijeenkomsten om de inspraak van cliënten te stimuleren en ondersteunen.

Steunpunt met subsidie

Al dat werk blijkt niet voor niets geweest. In 2005 gaat het Landelijk Steunpunt Cliëntenraden in de Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang (LSP) van start. Een steunpunt voor de oprichting en onder-

steuning van cliëntenraden in de maatschappelijke opvang (dak- en thuislozen) en vrouwenopvang. De LVT werkt hierin samen met het Mozeshuis. Het LSP-secretariaat is daar gevestigd. Tot eind 2009 heeft het Mozeshuis met financiële steun van het ministerie van VWS daarvoor een coördinator aangesteld. In december 2009 wordt dit project afgesloten.

"Ze moeten beseffen dat er een vereniging is die voor hen op kan komen. In de moeilijkheden waar ze in zitten. En niet alles zo maar laten lopen en op straat blijven zwerven, onnodig. Want die zijn erbij hoor"

- Oprichter Ko van Musscher (81)

“We vinden ons in de gezamenlijke passie voor de gekwetste mens”

Ze draaien al heel wat jaren mee en zijn nog niet van plan het bestuur van de Landelijke Vereniging voor dak- en thuislozen te verlaten. Martien Luijcks (58) en Ton de Vries (80), vrienden voor het leven en misschien zelfs een beetje de Snip & Snap van het bestuur, zien nog heel veel toekomst. “Maar we zijn wel gericht op het overbodig maken van deze vereniging”, zegt De Vries. “We zitten hier niet om de LVT in stand te houden.”

Ze kennen elkaar al zestien jaar. Ton de Vries en Martien Luijcks ontmoeten elkaar in 1996 in Haarlem, waar ze allebei in de weer zijn voor de kwetsbaren in de samenleving. Luijcks is dan op eigen initiatief bezig een sociale kaart van Haarlem te maken. Dit is een document waarin alle sociale hulpverlening in kaart is gebracht. Hij vindt dat de dienstdoende gemeenteambtenaar zijn werk niet goed doet. De Vries is actief in de Cliëntenbond en Luijcks komt langs voor informatie.

“Ik werkte bij buurthuis De Hoek - nu: ‘bij Majoor Bosschardt’ geheten - van het Leger des Heils in Haarlem, toen ik Ton ontmoette”, vertelt Luijcks. “Ton leidde mij rond bij daklozengroepen. We hebben daarna samen Stichting InformatieSteunPunt in de eerste lijn geestelijke gezondheidszorg, kortweg ISP, opgericht.”

Een noodzakelijk kwaad, vinden ze allebei, want bij de doelgroep heerst een chronisch gebrek aan informatie. Het ISP wordt een zelfhulporganisatie voor iedereen die vragen heeft of steun nodig heeft op het terrein van psychosociale en maatschappelijke problemen. Het bestaat nog steeds en adviseert en steunt mensen die vragen hebben rond het persoonsgebonden budget.

Ten tijde van hun ontmoeting hebben Luijcks en De Vries al meer dan een half leven achter de rug. De Vries raakt thuisloos als zijn huwelijk op de klippen loopt en hij in een midlife-crisis verzeilt. Hij runt op dat moment een wereldwinkel in Zandvoort, die hij regelmatig openstelt als ontmoetingsruimte. Die trekt veel mensen met psychische en sociale problemen. De Vries gaat in zijn winkel wonen, in de berging die niet bepaald een 'thuis' genoemd kan worden. "Ik kwam niet tot rust in de reguliere situatie. Dat lag niet aan mijn toenmalige vrouw. Ik had het gevoel dat ik klem zat en ik zocht naar antwoorden: wie ben ik? Ik heb een jaar bij een psychiater gelopen, die niks opschreef. Toen ik vroeg naar het waarom, zei hij: 'Je moet het zelf uitvinden.' Daar is bij mij het idee van zelfhulp geboren. Ik vond het prettig om die verantwoordelijkheid te krijgen."

'Een steekje los'

Luijcks op zijn beurt heeft altijd wel een thuis gehad. "Ik was een jaar of vijftien toen ik met mijn eigen zoektocht bezig was. Met vrienden heb ik geïnventariseerd wat er aan leegstand in Heerlen was. Dat leek ons handig voor de mensen die buiten sliepen. Later, toen ik in Nijmegen opvoedkunde studeerde, ben ik eens met een vriendin naar Breda geweest. Een spontane actie; ik wilde een nacht van mij bezoeken, maar ze bleek niet thuis. Toen hebben we 's nachts ergens zitten schuilen. Het miezerde en het was koud. Toen merkte ik dat het erg vervelend is om zonder huis te zitten."

Bij het buurthuis van het Leger des Heils krijgt hij steeds meer last van stress. "Ik merkte dat de sfeer veranderde zodra er daklozen binnenkwamen. Zij werden meteen in de maling genomen. Ik vond dat heel naar, want ik ga uit van gelijkwaardigheid. Toen ik Ton ontmoette, hebben we daar samen met de directeur van het Leger des Heils een gesprek over gehad."

De twee vinden elkaar in hun gezamenlijke visie op de opvang van dak- en thuislozen. Het heft in eigen handen, dat moet het uitgangspunt worden. Niet het betuttelen en kleinhouden, maar juist werken

vanuit de eigen kracht van de beschadigde mens. “De kern van het probleem was toen dat daklozen ‘gepsychiatriseerd’ werden”, blikt De Vries terug. “Wij zagen al vrij snel dat hun problemen het gevolg waren van de manier waarop de maatschappij in elkaar zit. ‘Als je dakloos bent, is er een steekje bij je los’, was de algemene opinie. Maar wij wisten wel beter, dankzij het directe contact met deze mensen.” Volgens Luijckx werd in Haarlem het probleem van dak- en thuislozen in die tijd ontkend. “Terwijl er toch zichtbaar verschillende plekken in de open lucht waren waar ze sliepen. In die periode ontstond

“Als je dakloos bent, dan is er een steekje bij je los, was de algemene opinie. Maar wij wisten wel beter, dankzij het directe contact met deze mensen”

er wat zorg voor de dak- en thuislozen. De kerken kregen meer oog voor hun situatie en er was een klein honk in een loods waar daklozen warme koffie konden krijgen en ook konden slapen. Het ISP had hier ook een rol in. Wij zorgden ervoor dat mensen met vragen op de juiste plek belandden.”

Zelf de regie krijgen

Met de oprichting van het ISP richtten de twee ook een dak- en thuislozenverbond op. Ton de Vries: “Dat leidde tot een uitnodiging voor een bijeenkomst in Amsterdam, waar we Jaap Zuidam als voorzitter van de LVT ontmoetten. Johan van Dorp en Frans Färber zaten ook in het bestuur. De penningmeester was er net vandoor gegaan.” Ze vinden in de LVT’ers gelijkgestemden, die zelfhulp centraal stel-

len. En dus treden ze beiden toe tot het bestuur; Martien Luijcks wordt de nieuwe penningmeester. “De klant was in die tijd ondergeschikt aan de hulpverlening”, vertelt De Vries. “Nu wordt het geluid van de klant meer gehoord. Toch is het kapittelen van mensen in nood nog steeds aanwezig. Dat zou wel eens doorbroken kunnen worden dankzij de cliëntenraden. Er zijn veel tussenvormen die afwijken van de traditionele zorg, zoals het maatjesproject, maar ook daar trekt de hulpverlening aan de touwtjes.”

Toch zien ze ook positieve ontwikkelingen. “In Rotterdam wordt nu bijvoorbeeld per klant onderzocht hoe die wil wonen. Een soort wonen op maat. Wonen met persoonlijke begeleiding met als doel dat de cliënt zelf de regie weer over zijn leven krijgt. We zien nog te

“Een dakloze die in een woning terecht komt, mist soms het contact met de natuur en voelt zich verloren tussen vier muren. Daar moeten we rekening mee houden”

vaak dat hulpverleners van een ‘lelijk eendje’ een ‘mooi eendje’ willen maken. Maar een dakloze die in een woning terecht komt, mist soms het contact met de natuur en voelt zich verloren tussen vier muren. Daar moeten we rekening mee houden.”

Ook Luijcks ziet vooruitgang. “De kracht van het zelfdoen wordt binnen opleidingen steeds meer naar voren geschoven. Dat is belangrijk, want de hulpverleners spelen hierin een grote rol. Onder daklozen zitten behoorlijk wat hoogopgeleiden. Die uiten hun visie en dat is soms bedreigend voor de hulpverleners. Dan krijgen ze de neiging de afhankelijkheid van de cliënt te benadrukken en zijn we weer terug bij af.”

Ketensamenwerking afdwingen

De Vries en Luijcks hebben van dichtbij de LVT zien ontwikkelen. Dankzij kleine acties om de maatschappelijke opvang te verbeteren. En dankzij de grote actie bij de invoering van de huidige zorgverzekering, waardoor dak- en thuislozen gelukkig niet tussen wal en schip vielen.

Volgens Martien is de LVT goed geworden in het onderhouden van contacten met overheden en beleidsmakers. “Ambtenaren hebben vertrouwen in ons gekregen, omdat we weten waarover we praten. Uitvoerders hebben af en toe nog wel moeite met ons.” Lachend: “Maar goed, wij blazen ook graag even als iets niet klopt.” Ton vindt dat de LVT zich goed gemanifesteerd heeft in de klankbordgroep WMO. “Ook bij het ministerie van VWS hebben wij ons duidelijk laten zien.”

Ze hebben beiden goede hoop nu er opnieuw een economische crisis in Nederland is uitgebroken, onder het motto: elk nadeel heeft z'n voordeel. “Door de bezuinigingen die nu gaan plaatsvinden, zal het beleid vanzelf op de eigen kracht van de mensen uitkomen”, voorspelt Luijcks. “De noodzaak hiervan begint langzaam bij de ministeries door te dringen. De ketensamenwerking, dus de samenwerking tussen alle geledingen die met de opvang van dak- en thuislozen te maken hebben, komt maar niet van de grond, omdat ze elkaar als concurrenten zien. We hebben goede hoop dat die samenwerking nu afgedwongen wordt.”

Want zelfhulporganisaties, zoals de LVT, maar ook vele andere, zijn goud waard, zeggen beide heren. De LVT zit al jaren in de jury van de Zilveren Woonladder. Een prijs voor woonvormen die niet tot de reguliere woningmarkt behoren. In de afgelopen jaren ging die prijs naar projecten als het NUNN, Nachtopvang uit Noodzaak Nijmegen, en het Wizzz, Wonen In Zelfbeheer zonder Zorgen Haarlem. “Ervaringsdeskundigen horen een veel duidelijker plek te krijgen in de opvang”, stelt Luijcks. “In Nederland opereren cliëntengroepen niet onafhankelijk, maar blijven juist afhankelijk van de hulpverlening.

Terwijl ervaringsdeskundigen zoveel meer kunnen opleveren. Bij een GGD is nu een ervaringsdeskundige actief als veldwerker. Hij is officieel in dienst, maar krijgt de ruimte zijn onafhankelijkheid te bewaren. En kan dus op tijd aan de bel trekken als de kluit belazerd wordt, door welke partij dan ook.”

Heel uniek

Dat de LVT bestaansrecht heeft, staat voor de heren buiten kijf. Martien droomt van een toekomst met afdelingen vanuit de cliëntenraden die gezamenlijk input geven aan de LVT. “Maar wel gericht op het overbodig maken van onze vereniging”, vult Ton aan. “Wij zitten hier niet om de LVT in stand te houden. Het uiteindelijke doel is een veilige wereld voor iedereen.”

Tot die tijd gaan ze dapper door, gedreven door zorg en betrokkenheid. “We zijn allemaal éénpitters”, zegt De Vries, “maar we vinden elkaar in de gezamenlijke passie voor de gekwetste mens. Af en toe hebben we strijdpunten. Dan gaan we op de hei zitten en komen we weer op de kern uit: het draait allemaal om de mens. Daar zijn we samen van overtuigd. En dat is heel uniek.”

De doelen van de LVT

- Verbeteren van de leefomstandigheden van dak- en thuislozen.
- Zoeken naar persoonlijke oplossingen.
- Ieder persoonlijk aanmoedigen om uit het huidige daklozenstelsel te stappen.
- Toegang krijgen bij de gemeenten.
- De voorzieningen in tehuizen verbeteren tot logement en dienstencentra.
- Uitbreiding van de nachtopvang.
- Meer ruimte creëren voor ervaringsdeskundigen in de opvang.

Wapenfeiten van de LVT 3

In de 25 jaar dat de LVT actief is, heeft ze kleine en grote successen behaald. Doel was altijd de leefomstandigheden van de dak- en thuislozen te verbeteren. We noemen de jaren 2005 en 2006, waarin LVT-bestuurders door het land trokken om dak- en thuislozen, gemeenten en instellingen voor maatschappelijke opvang voor te lichten over de nieuwe zorgverzekering.

We schrijven 2005. Ineens staat er een nieuwe zorgverzekering voor de deur. De LVT ziet de bui al hangen: mensen moeten zelf een zorgverzekering gaan uitkiezen en de premie voortaan zelf betalen. Maar hoe moet dat met al die dak- en thuislozen? Onder wie verslaafden die liever hun geld aan drugs of alcohol besteden dan aan zo'n verzekering? Of jongeren die met hun uitkering maar nauwelijks rond kunnen komen? Wat als een dakloze geen inschrijfadres heeft (een strikte eis van de zorgverzekeraar)? Of als iemand zonder inkomen zit of rondkomt van het verkopen van straatkranten?

In samenwerking met Het Projectenburo zet de LVT een zorgverzekeringscampagne op touw, die drie maal wordt herhaald. Doel: zoveel mogelijk voorlichting geven aan dak- en thuislozen, medewerkers van de maatschappelijke opvang en gemeenten.

In 2005 wordt de campagne officieel gelanceerd in Emmen, wat een enorme hausse aan aandacht genereert. Het ganse journaal rukt uit om aandacht te schenken aan deze bijzondere doelgroep. De campagne haalt het NOS achtuurjournaal, SBS6 en RTL4 Nieuws, maar ook Radio 1 en BNR Nieuwsradio. Met een bus trekt een LVT-team door het land, om vooral bij instellingen voor maatschappelijk opvang het belang van de zorgverzekering uit te leggen en ter plekke een verzekering te regelen via de lokale zorgverzekeraar, of zorgtoeslagen aan te vragen met mobiel internet. Iedere keer zijn daar ook plaatselijke wethouders bij aanwezig, met in hun kielzog de lokale pers.

*"Alvast proficiat met
het congres, LVT'ers.
Nu zijn we 25 jaar.
Is het al 25 jaar?
Halleluja!"*

- Oprichter Ko van Musscher (81)

Hulpverleners meer alert

In de periode februari-juni 2006 voert de LVT een tweede voorlichtingscampagne en doet onderzoek naar de stand van zaken. De LVT wil inzicht krijgen of dak- en thuislozen daadwerkelijk een zorgverzekering hebben afgesloten en welke knelpunten zij daarbij ervaren.

Die verkregen informatie is handig bij de uitvoering van de derde campagne, die uitsluitend gericht is op de opvanginstellingen. Hulpverleners geven aan meer alert te zullen zijn op hun cliënten. Inmiddels is de zorgverzekering standaard onderwerp bij een intake en bij het opstellen van een zorgplan. Toch zijn er vermoedelijk nog zo'n twintigduizend onverzekerde dak- en thuislozen, omdat er geen flankerend beleid bestaat.

Informatie over dak- en thuislozen in Nederland

Hoeveel dak- en thuislozen zijn er in Nederland? Zijn het er zestigduizend, of minder, of meer? Bestaat er een goed beeld van hoe deze groep mensen er uit ziet. En zijn de problemen op te lossen?

Over de aantallen dak- en thuislozen zijn altijd discussies geweest. Rond de oprichting van de LVT noemde iedereen andere cijfers. Een topambtenaar van het ministerie van VWS stelde in 1989 dat er in Nederland vierduizend dak- en thuislozen leefden. Zijn rekensom zag er als volgt uit: 1800 in de toenmalige opvang maal twee, vanwege het voordurende verkassen, maakt 3600. Plus tweehonderd in Amsterdam en tweehonderd elders in het land. Twee landelijke onderzoeken in 1990 maakten duidelijk dat het om het tienvoudige ging.

De meest actuele landelijke gegevens over dak- en thuislozen dateren uit 2006. Deze cijfers komen van de Federatie Opvang. Daarnaast geeft VWS in de 'Voortgangsrapportage maatschappelijke opvang 2008' een globale indruk van de stand van zaken.

Cliëntgegevens van de maatschappelijke opvang

Een overzicht van het aantal cliënten dat in 2006 gebruik maakte van een vorm van maatschappelijke opvang, laat zien dat het in totaal om bijna 67.500 cliënten ging. Zo'n 20 procent bestond uit vrouwen die van de vrouwenopvang gebruik maken.

De meeste mensen in de maatschappelijke opvang (49 procent) waren tussen de 31 en vijftig jaar. Gevolgd door wat jongere mensen van tussen de zestien en dertig jaar (27 procent). Ongeveer 18 procent

van deze cliënten was 51 jaar of ouder. Meest opvallend is dat ruim een derde (36 procent) van de cliënten in de vrouwenopvang jonger was dan zestien jaar. Bij de maatschappelijke opvang lag het aandeel kinderen onder de zestien jaar op 6 procent.

Zwerfjongeren

Volgens een schatting van de Algemene Rekenkamer waren er in 2007 zesduizend zwerfjongeren in Nederland. Deze schatting valt aanzienlijk hoger uit dan de schatting van drie- tot vijfduizend in het onderzoek Opvang zwerfjongeren 2004. Het aantal is de laatste jaren duidelijk toegenomen.

Zwerfjongeren zijn jongeren tot 25 jaar die dakloos zijn of in opvang verblijven. Zij hebben vaak meervoudige problemen. Bijvoorbeeld schulden, psychiatrische problemen en contacten met politie en justitie.

Het merendeel is in de leeftijd van zestien tot 21 jaar. Tweederde is jongen en eenderde meisje. Per onderzoek varieert het aandeel allochtone jongeren van 35 procent tot iets meer dan de helft.

Per tienduizend jongeren van vijftien tot 25 jaar zijn er 26 zwerfjongeren. In 25 procent van de gevallen is er bij zwerfjongeren sprake van een licht verstandelijke handicap. Het aantal jonge moeders en zwangere meisjes met meervoudige problematiek neemt de laatste jaren licht toe.

Recent beleid

Volgens de Federatie Opvang ligt het totaal aantal dak- en thuislozen in Nederland anno 2009 tussen de 35 duizend en 40 duizend. Enkele jaren geleden is een beleid ingezet waarbij het rijk en de vier grote steden (G4) de handen ineen slaan. Samen met diverse maatschappelijke organisaties willen zij dak- en thuislozen van de straat halen en hen opvang, zorg en dagbesteding bieden. Kern is de persoonlijke aanpak. Elke cliënt in de maatschappelijke opvang krijgt een eigen hulptraject. Tot 1 oktober 2008 hadden de G4 minimaal 6.437 cliën-

ten opgenomen in zo'n individueel traject. Daarin staan persoonlijke doelen omschreven op het terrein van wonen, zorg, inkomen en dagbesteding.

Verder hebben de G4 in 2008 een aantal nieuwe diensten en voorzieningen opgestart, zoals 24-uurs woonvormen. Afgelopen winter (2008-2009) stelden verschillende hulporganisaties in de vier grote steden bijna 240 extra bedden ter beschikking, waar daklozen de nacht konden doorbrengen.

Het beleid lijkt effect te hebben. Uit recente tellingen blijkt nu dat er in Rotterdam vijftien buitenslapers zijn, terwijl dit er in 2006 nog 346 waren. In Den Haag waren er recentelijk vijftien tot dertig buitenslapers. Dit zijn mensen die niet bij een instelling willen slapen of geen dak boven hun hoofd kunnen verdragen.

Daling ingezet

Volgens de Federatie Opvang is, voor het eerst in honderd jaar, een daling te zien in de vraag naar nachtopvang, terwijl er bijna geen dak- en thuislozen meer te vinden zijn die de nacht buiten doorbrengen. Ook worden er overdag minder dak- en thuislozen op straat gesignaleerd. Om hoeveel het precies gaat, is volgens de Federatie Opvang niet aan te geven, doordat veel opvanginstellingen eigen meetmethodes hebben.

De afname zou te maken kunnen hebben met een toename van het aantal opvangvoorzieningen en de aanpak onder leiding van voormalig minister van Financiën Gerrit Zalm (VVD). Hierdoor kwam er meer aandacht voor de individuele aanpak van dak- en thuislozen, terwijl de nadruk eerder op groepsaanpak lag. Ook werd meer gedaan aan het kwijtschelden van schulden van dak- en thuislozen en zouden de verschillende diensten beter zijn gaan samenwerken.

Cijfers van het ministerie van Volksgezondheid geven aan dat het aantal opvangplaatsen bij het Leger des Heils tussen 2003 en 2008 met 33 procent is gedaald. In 2003 waren het er 21 duizend, in 2008 waren er nog veertienduizend over. Uit de Voortgangsrapportage

2008 van het ministerie blijkt bovendien dat, volgens de politie, het straatbeeld in de vier grote steden rustiger is en dat er ook minder overlastmeldingen zijn in verband met dak- en thuislozen. Het aantal huissuitzettingen is ten opzichte van 2005 gedaald. De nadruk moet er volgens de rapportage nu op worden gelegd mensen weer mee te laten doen in de maatschappij.

Maar over de effecten op andere leefgebieden, buiten de G4, woedt de discussie voort. De LVT heeft bovendien geconstateerd dat het bieden van een dagbesteding en arbeid een van de taaiste problemen bij de nieuwe aanpak blijkt te zijn. Het is heel moeilijk om mensen terug te brengen op de arbeidsmarkt.

Hoe ziet de doelgroep eruit?

Voor de groep dak- en thuislozen maakt het kennis- en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling Movisie de volgende onderverdeling:

a. Residentieel daklozen

Residentieel daklozen zijn personen die als bewoner staan ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang. Denk aan internaten en sociale pensions. Woonvoorzieningen op basis van particulier initiatief dat zich richt op semipermanente bewoning door daklozen, en particuliere commerciële pensions waar voornamelijk daklozen wonen.

b. Feitelijk daklozen

Feitelijk daklozen zijn mensen die geen eigen woonruimte hebben en voor een slaapplek gedurende de nacht tenminste één nacht in de maand zijn aangewezen op buiten slapen (definitie: overnachten in de openlucht en in overdekte openbare ruimten) of binnen slapen zonder vooruitzichten op een slaapplek voor de daarop volgende nacht (in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang/een-daagse noodopvang of bij vrienden, kennissen of familie).

c. Dreigend daklozen

Onder de dreigend daklozen zijn drie groepen te onderscheiden.

1. Verkommerden en verloederden

Verkommerden en verloederden omsluit de groep feitelijk en residentieel daklozen, maar het kunnen ook zelfstandig wonenden zijn. In ieder geval gaat het om mensen die met verschillende problemen kampen. Zij zijn langdurig afhankelijk van zorg als gevolg van een combinatie van psychiatrische

problemen, verslavingsproblemen, veelpleging of zorgmijding. Er zijn ongeveer 110 duizend mensen in Nederland met een ‘multiprobleemsituatie’ (zie ‘Verkommerden en Verloederden’, Trimbos Instituut en Research voor beleid, 2002).

2. Ex-intramuralen

Ex-intramuralen zijn patiënten uit intramurale GGZ, verslavingszorg of gehandicaptenzorg, die na ontslag niet over huisvesting beschikken en een zorgvraag hebben. Het is lastig in te schatten hoe groot deze groep is. Daarom is het belangrijk dat zorginstellingen een melding doen bij maatschappelijke opvangvoorzieningen zodra bekend is dat iemand de reguliere zorg verlaat en dakloosheid dreigt. Dit kan bijvoorbeeld als er sprake is van uitval, ongepast gedrag of ontbreken van een nazorgtraject waar het wel nodig is.

3. Ex-gedetineerden

Ex-gedetineerden die na hun celstraf niet over huisvesting beschikken en een zorgvraag hebben behoren ook tot de dreigend daklozen.